

تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در حوزه آموزش خانواده از نظر توجه به مؤلفه‌های تربیت

دانشجوی دکتری گروه مدیریت آموزشی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی، بندرعباس، ایران
استاد گروه علوم تربیتی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مهديه شهسواری ^{ID}

محمود صباحی زاده* ^{ID}

کلثوم نامی ^{ID}

نادرقلی قورچیان ^{ID}

mahmoudsabahi@yahoo.com

ایمیل نویسنده مسئول:

پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۲۱

دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۶

فصلنامه علمی پژوهشی
خانواده درمانی کاربردی

شاپا (الکترونیکی) ۲۷۱۷-۲۴۳۰

<http://Aftj.ir>

دوره ۳ | شماره ۲ پیاپی ۱۱ | ۶۱۰-۵۹۸

تابستان ۱۴۰۱

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در حوزه آموزش خانواده از نظر توجه به مؤلفه‌های تربیت بود. **روش پژوهش:** روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی است. به منظور تحقق هدف پژوهش، از بین ۳۶ تحقیق انجام شده، ۳۲ تحقیق پیرامون محتوای برنامه آموزش خانواده تحلیل شد. ابزار گردآوری داده‌ها مشاهده اسنادی و تهیه فهرست اولیه است و برای استخراج و جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز، از «فیش برداری» بود. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، آنتروپی شانون بود. یافته‌ها: نتایج نشان داد، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه «تربیت آموزشی و تحصیلی» با ضریب ۰,۳۵ و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه «تربیت جنسی» با ضریب اهمیت ۰,۱۹ بود. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت بدست آمده از داده‌های بهنجار شده، در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت دینی-اخلاقی، بیشترین ضریب اهمیت (۰,۳۵) مربوط به مؤلفه «انجام فرایض دینی جوانان»؛ در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت فرهنگی-اجتماعی بیشترین ضریب اهمیت (۰,۳۷) مربوط به مقوله «فرایند اجتماعی کردن و اجتماعی شدن»؛ در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت آموزشی-تحصیلی، بیشترین ضریب اهمیت (۰,۴) مربوط به مقوله «مشکلات تحصیلی»؛ در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت بهداشتی بیشترین ضریب اهمیت (۰,۵۲) مربوط به مقوله «اصول بهداشت و تربیت بهداشتی»؛ در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت جنسی، بیشترین ضریب اهمیت (۰,۴۹) مربوط به مقوله «آشنایی با موقعیتهای پرخطر و بلوغ و بهداشت جنسی» است. نتیجه‌گیری: توجه به ضرورت آموزش خانواده در جهت افزایش دانش، اطلاعات و آگاهی والدین امری اجتناب‌ناپذیر است. از این رو، به نظر می‌رسد والدین دانش‌آموزان، با آموزش خانواده به خطاهای تربیتی موجود در زندگی خود پی برده و از آن به بعد، در صورت دانش‌افزایی و تأثیر آن بر نظام باورها، به صورتی آگاهانه، به تربیت گل‌های باغ زندگی خود اقدام می‌کنند.

به این مقاله به شکل زیر استناد کنید:

درون متن:

(شهسواری، صباحی زاده، نامی و قورچیان،

۱۴۰۱)

در فهرست منابع:

شهسواری، مهديه، صباحی زاده، محمود، نامی، کلثوم، قورچیان، نادرقلی. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در حوزه آموزش خانواده از نظر توجه به مؤلفه‌های تربیت. فصلنامه خانواده‌درمانی کاربردی، ۳(۲) پیاپی ۵۹۸-۶۱۰: (۱۱).

واژگان کلیدی: آموزش خانواده، انجمن اولیا و مربیان، تربیت

مقدمه

تربیت و پایه‌های شخصیت انسان در خانواده شکل می‌گیرد و پس از ورود شخص به مدرسه و اجتماع، خانواده می‌تواند مکمل و خنثی کننده تلاش‌های تربیتی سایر نهاد باشد (اعضای هیات علمی جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۰). در دنیای غرب بعد از انقلاب صنعتی، با جذب مادران در کارخانه‌ها، کارگاه‌ها و رواج بازارها، مسئولیت تربیت کودکان و نوجوانان را مدارس برعهده گرفتند؛ که این امر موجبات انحراف کودکان را فراهم نمود. والدین و مربیان متوجه این نکته شدند که بین بزهکاری کودکان و نوجوانان با نابسامانی خانواده‌ها رابطه وجود دارد. وجود این انحرافات و لغزش‌ها، انگیزه‌ی تأسیس انجمن اولیاء و مربیان در غرب بود. یکی از شرایط ثبت‌نام دانش‌آموزان در مدرسه، در اوایل قرن بیستم، شرکت والدین آن‌ها در کلاس‌های آموزش خانواده بود (آزادمرآبادی و زارعی، ۱۳۹۷). فروید (۱۹۳۶) والدین را به عنوان افرادی که عمدتاً مسئول نتایج فرایند رشد کودک هستند، در نظر می‌گیرد که این ایده فروید، بر بسیاری از آموزش‌های خانواده آغازین اثرگذار بوده است. خانه و مدرسه زمانی می‌توانند مأموریت آموزشی و تربیتی خود را به خوبی انجام دهند که هر کدامشان یک شناخت تربیتی کافی داشته باشند و نقش‌های تربیتی مخصوص خود را درست و با آگاهی ایفا کنند. بنابر عقیده روسو، والدین بهترین مربیان هستند؛ چرا که آنها از بدو تولد با کودک بوده و بیش از همه از کودک شناخت دارند. این شناخت به والدین این امکان را می‌دهد تا کودکان خود را استعدادیابی کنند و در جهت شکوفایی آن قدم بردارند. بنابراین آشنا کردن اولیاء و مربیان با اصول و روش‌های برقراری رابطه‌ی سالم با فرزندان، مهم‌ترین قدم در فرآیند تعلیم و تربیت و سرمایه‌گذاری در زمینه‌ی آموزشی والدین است (جان-اریک، کاجسا، ۲۰۱۸).

بسیاری از والدین در برخورد با مسائل تربیتی گاه احساس ناامیدی و یأس می‌کنند، چرا که تمامی اقدامات خود و شرایط محیطی را به سمتی سوق می‌دهند که رفتارهای پسندیده و مطلوب در فرزندشان به وجود آید، اما با وجود این تلاش‌ها باز هم مسائل و مشکلات ناخواسته‌ای ظهور می‌کند که وراى کنترل آنان است و همین امر موجب افزایش اضطراب و نگرانی آنها می‌شود؛ اما اگر والدین از تغییرات رفتاری و خلقی کودکان در شرایط سنی مختلف آگاه باشند، به جای نگرانی و دستپاچگی از روش مهندسی خانواده بهره می‌جویند. در این روش، والدین هر کدام بنا به شرایط و امکانات زمانی، فضای منزل و ... برنامه خود و فرزندان را به گونه‌ای تنظیم می‌کنند که هیچ یک از اعضای خانواده برای سایرین مزاحمتی را به وجود نیارند. به عبارت دیگر، برای تمامی اعضای خانه به گونه‌ای برنامه‌ریزی می‌شود که در عین داشتن مناسبات لازم و مثبت، از ایجاد اختلال در امور و روابط متقابل پرهیز شود. در آموزش خانواده شرایط کودک یا کودکان از لحاظ سنی با توجه به ویژگی‌ها و نیازها مورد توجه قرار می‌گیرد و به ویژه در نحوه گذراندن اوقات فراغت اعضای خانواده در نظر گرفته می‌شود و بدین ترتیب کیفیت رفتار و مناسبات، بنا به مقتضیات تغییر می‌کند تا از برخوردهای نامناسب و یا نامتعادل جلوگیری شود (اوزما، ۲۰۱۰).

پژوهش‌های متعددی نیز نشان داده‌اند که هر قدر والدین از نقش‌ها، وظایف خود بیشتر آگاه‌تر باشند، بهتر می‌توانند با فرزندانشان ارتباط برقرار کنند و با مشکلات کمتری روبه‌رو می‌شوند (فرهادی، ۱۳۸۲)؛ به پژوه (۱۳۹۱)؛ حسینی حیدری، باقری و تابع جماعت (۱۳۸۵)؛ آزادمرآبادی و زارعی (۱۳۹۷)؛ حکیم زاده و همکاران (۱۳۹۳)؛ مظاهری (۱۳۹۳)؛ کریستنسن و کونولی (۲۰۱۰)؛ لارس و اوربول (۲۰۱۶)؛ مسزاروس و همکاران (۲۰۱۲) بر ضرورت آموزش خانواده‌ها تأکید دارند. جان-اریک و کاجسا (۲۰۱۸) در تحقیق خود

نشان داد رابطه مثبتی بین آموزش خانواده و پیشرفت دانش‌آموزان در سوئد وجود دارد. انجمن اولیاء و مربیان از همان سال‌های ابتدایی شکل‌گیری، یکی از اهداف چهارده‌گانه‌ی خود را در راستای تربیت کودکان «آگاه ساختن پدران، مادران و مربیان نسبت به مسائل تربیتی و رشد کودکان، نوجوانان و جوانان در ارتباط با نیازهای بدنی، روانی، عاطفی و معنوی آنان» بیان نموده و یکی از راهکارهای مهم و کارآمدی را که مطرح کرده، جلسات آموزش خانواده بوده است (اقدسی و همکاران، ۱۳۹۰).

از سوی دیگر علم و دانش و فنآوری در جهان امروز لحظه به لحظه در حال تکامل است. به قطع یقین می‌توان گفت، ارزش‌ها و نگرش‌های افراد در درون جوامع، در هیچ مقطع تاریخی، به سرعتی که امروزه در حال تغییر است دچار دگرگونی و تغییر نبوده است (مظاهری، ۱۳۹۳)؛ از طرفی دیگر، نوجوان باید علاوه بر پذیرش و سازگاری با این همه تغییر و تحول، هویت منسجمی نیز برای خود کسب کند (بختیاری و پیرزاد، ۱۳۹۰). به طور کلی به لحاظ خطرها و آسیب‌های ناشی از دامنه تحولات اجتماعی، برای سایر جوامع به قدری قابل اهمیت و نگران‌کننده بود که در جهت کاهش تأثیر آن سال ۱۹۹۴ میلادی از طرف سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) به عنوان سال جهانی خانواده اعلام شد (احمدی، ۱۳۹۵). بدین ترتیب به نظر می‌رسد که آنچه می‌تواند خانواده را از خطرها و آسیب‌های اجتماعی قرن کنونی نجات دهد، آموزش است. آموزش خانواده دوره‌هایی هستند که برای اولیاء دانش‌آموزان به منظور ارتقاء سطح دانش و بینش آنان در قالب دروس معین و مشخص با هدف‌های ویژه تربیتی و آموزش ارائه می‌گردد (دستورالعمل جامع آموزش خانواده، ۱۳۹۸). لذا والدین باید مستمر در زمینه‌ی مسائل تربیتی کودکان و نوجوانان آموزش ببینند و آنها را از یافته‌های جدید تعلیم و تربیت و علم روانشناسی آگاه کرد. بدین صورت آن‌ها ضمن پیشگیری از بروز ناهنجاری‌های روانی و رفتاری در میان فرزندان، می‌توانند استعداد‌های بالقوه‌ی آنان را نیز شکوفا سازند (اعتصام نیا، ۱۳۹۱). توجه به نیازهای آموزشی خانواده‌ها با توجه به شرایط سنی فرزندان و مقتضیات شغلی و اجتماعی - فرهنگی خانواده‌ها، دو اصل مهم برای برنامه‌ریزی و مدیریت برنامه‌های آموزش خانواده در سطح مدارس است که بر اساس آن محتوای برنامه آموزش خانواده تدوین و طراحی می‌گردد (جنسن و آرت، ۲۰۱۲)؛ همچنین لوپس و اسمیت (۱۹۹۷) بیان داشتند که خانواده اولین جایگاه زندگی، تربیت و نیز اولین آموزشگاه فرزند پس از تولد است؛ بنابراین باید به همه جنبه‌های رشد کودک توجه شود. به نظر می‌رسد، برای تحقق اهداف کلان در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یعنی "افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی" است و "تقویت بنیان خانواده و کمک به افزایش سطح توانایی‌ها و مهارت‌های خانواده در ایفای نقش تربیتی متناسب با اقتضائات جامعه"، برنامه‌های آموزش خانواده بستری مناسب باشد. اگر بخواهیم تمام خانواده‌ها به آموزش‌های مورد نیاز دست یابند، باید گستردگی وسیعی در امر آموزش این کلاس‌ها صورت گیرد و از طرف دیگر به دلیل عدم نیاز سنجی از خانواده‌ها در آموزش این کلاس‌ها باعث شده این دوره‌های آموزشی از نظر محتوای آموزشی و امور اجرایی با مشکلاتی روبرو شود. از این رو برنامه‌های مختلفی از سوی سازمان‌ها و وزارتخانه‌های مختلف اجرا شده ولی از نتیجه و کارایی خوبی برخوردار نیست به دلیل مسائل و مشکلات پیش آمده در این کلاس‌ها خانواده‌ها استقبال چندانی از این دوره‌ها نمی‌کنند و تعداد معدودی هم که شرکت می‌کنند به

دلیل عدم تخصص مدرسین دوره بازخورد مؤثری از این کلاس‌ها دریافت نمی‌کنند. بنابراین بایستی برنامه‌های آموزش خانواده را به طور مستمر تغییر داد تا این آموزش‌ها بتوانند برآورده کننده نیازها و علائق والد امروزی باشند. به عبارت دیگر نتایج پژوهش کنونی ممکن است بازنگری و تجدیدنظر در برنامه‌های آموزش خانواده به لحاظ محتوایی و به دنبال آن به اثربخشی بیشتر و تأثیرگذار فراوان به برنامه‌ها و توسعه و تعمیق آن در برنامه‌های انجمن اولیاء و مربیان بی‌انجام و نتایج آن می‌تواند در بازنویسی و بازنگری برنامه‌های آموزش خانواده، توسط کارشناسان و مسئولین این امر، مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به آنچه که گفته شد هدف تحقیق حاضر از پرداختن به تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در حوزه آموزش خانواده این است که محققان در تحقیقات داخلی و خارجی به دنبال چه موضوعی در خصوص آموزش خانواده هستند؟ به طور کل در تحقیقات انجام شده پیرامون آموزش خانواده چقدر به ابعاد تربیت دینی-اخلاقی، تربیت فرهنگی-اجتماعی، تربیت آموزشی و تحصیلی، تربیت بهداشتی و تربیت جنسی اشاره شده است؟

روش پژوهش

روش تحقیق مطالعه حاضر، توصیفی-تحلیلی است و به شیوه تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور پیرامون آموزش خانواده مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش متغیرها و مؤلفه‌های مندرج در تحقیقات به عنوان واحد تحلیل است. که هدف این است با تفسیر و تشریح عینی این عبارتها و جمله‌ها به نتایج معتبری دست پیدا کنیم. جامعه آماری این پژوهش تحقیقات داخلی و خارجی پیرامون محتوای برنامه‌های آموزش خانواده است. که از بین آن‌ها ۳۲ پژوهش پیرامون محتوای برنامه‌های آموزش خانواده است. تکنیک مورد استفاده برای استخراج مؤلفه‌های تربیت از متن مقالات، «فیش برداری» با روش اسنادی و کتابخانه‌ای بوده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها مورد استفاده برای تحلیل محتوا، آنتروپی شانون بوده است.

روش اجرا. مراحل این روش بنا به گفته آذر (۱۳۸۰) بدین صورت است: به دست آوردن ماتریس فراوانی بهنجار شده، بار اطلاعاتی هر مقوله را محاسبه کرده و در ستون‌های قرار می‌دهیم؛ و سپس ضریب اهمیت هر یک از مقوله‌ها با استفاده از بار اطلاعاتی مقوله‌ها، محاسبه شده است. هر مقوله‌ای که بار اطلاعاتی بیشتری را دارا باشد از درجه اهمیت بیشتری نیز برخوردار است. از روش روایی محتوایی و نظر متخصصان آموزش خانواده، برای تعیین روایی به کار گرفته شد، بدین صورت که فرم اولیه در اختیار چهار نفر از صاحب‌نظران حوزه آموزش خانواده قرار گرفت و پس از اعمال نظرهای آن‌ها فهرست واری‌های تحلیل محتوای نهایی تهیه شد. برای تعیین پایایی فرم نهایی تهیه شده همزمان و مجزا را در اختیار متخصص و مدرس آموزش خانواده قرار دادیم تا کدگذاری‌ها ضریب توافق کدگذاران را تحلیل کنند. سپس، برای محاسبه پایایی فرمول زیر بکار گرفته شد. در این فرمول، تعداد موارد کدگذاری شده بین دو کدگذار (M) که بین آن‌ها توافق وجود داشته است، به ترتیب، و تعداد کل موارد کدگذاری شده توسط کدگذارهای اول و دوم به ترتیب (N1 و N2) است. لذا، از یک نمونه ۳۰ واحدی که مورد قضاوت قرار گرفت، ۲۵ مورد توافق وجود داشت و ضریب پایایی ۰/۸۳ محاسبه شد.

$$\text{ضریب پایایی} = \frac{2M}{N1+N2} = \frac{2 \times 25}{60} = 0/83$$

یافته‌ها

در تحقیقات انجام شده پیرامون آموزش خانواده چقدر به ابعاد تربیت دینی-اخلاقی، تربیت فرهنگی-اجتماعی، تربیت آموزشی و تحصیلی، تربیت بهداشتی و تربیت جنسی اشاره شده است؟

جدول (۱) نشان می‌دهد در مجموع ۳۲ تحقیق بررسی شده، ۱۶ فراوانی به مؤلفه «تربیت دینی-اخلاقی»، ۱۷ فراوانی به مؤلفه «تربیت فرهنگی-اجتماعی»، ۲۰ فراوانی به مؤلفه «تربیت آموزشی و تحصیلی»، ۸ فراوانی به مؤلفه «تربیت بهداشتی» و ۲ فراوانی مربوط به مؤلفه «تربیت جنسی» توجه شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی ابعاد تربیت در تحقیقات انجام شده پیرامون محتوای آموزش خانواده

تحقیقات	ابعاد آموزش خانواده	تربیت دینی-اخلاقی	تربیت فرهنگی-اجتماعی	تربیت آموزشی و تحصیلی	تربیت بهداشتی	تربیت جنسی
آزادمرزآبادی و زارعی (۱۳۹۷)	۱	۱	۱	۱	۱	۰
احمدی (۱۳۹۵)	۱	۱	۱	۱	۱	۰
برزگر (۱۳۹۵)	۱	۱	۰	۰	۰	۰
صادق‌نبوی و اسماعیلی (۱۳۹۵)	۱	۱	۱	۰	۱	۰
صحرايي (۱۳۹۴)	۱	۱	۱	۰	۰	۰
مظاهری (۱۳۹۴)	۱	۱	۱	۱	۱	۱
ترابی (۱۳۹۴)	۱	۱	۰	۰	۰	۰
حکیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۳)	۱	۱	۱	۱	۱	۰
عالمین (۱۳۹۲)	۱	۱	۱	۰	۱	۰
پیرزاد و بختیاری (۱۳۹۱)	۱	۱	۱	۱	۰	۰
نورالدینی (۱۳۹۰)	۱	۰	۱	۱	۰	۱
اقدسی و همکاران (۱۳۹۰)	۱	۰	۰	۱	۰	۰
شریعتمدار (۱۳۸۸)	۰	۰	۰	۰	۱	۰
عطاران (۱۳۸۷)	۱	۰	۰	۰	۰	۰
شاهمرادی (۱۳۸۴)	۱	۱	۱	۱	۰	۰
درودی (۱۳۸۳)	۰	۰	۱	۰	۰	۰
فلاح و حشمتی (۱۳۸۳)	۰	۰	۰	۱	۰	۰
فتح‌آبادی و عمومی (۱۳۸۱)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
موسی زاده (۱۳۸۱)	۱	۱	۱	۱	۰	۰
اسدی (۱۳۸۰)	۱	۱	۱	۱	۰	۰
صادقی (۱۳۸۰)	۰	۰	۰	۱	۰	۰
کریمی (۱۳۷۶)	۰	۰	۱	۱	۰	۰
ثابتی (۱۳۷۵)	۰	۰	۰	۰	۰	۰
بیگی (۱۳۷۳)	۱	۱	۰	۱	۰	۰
جان و همکاران (۲۰۱۸)	۰	۰	۰	۱	۰	۰

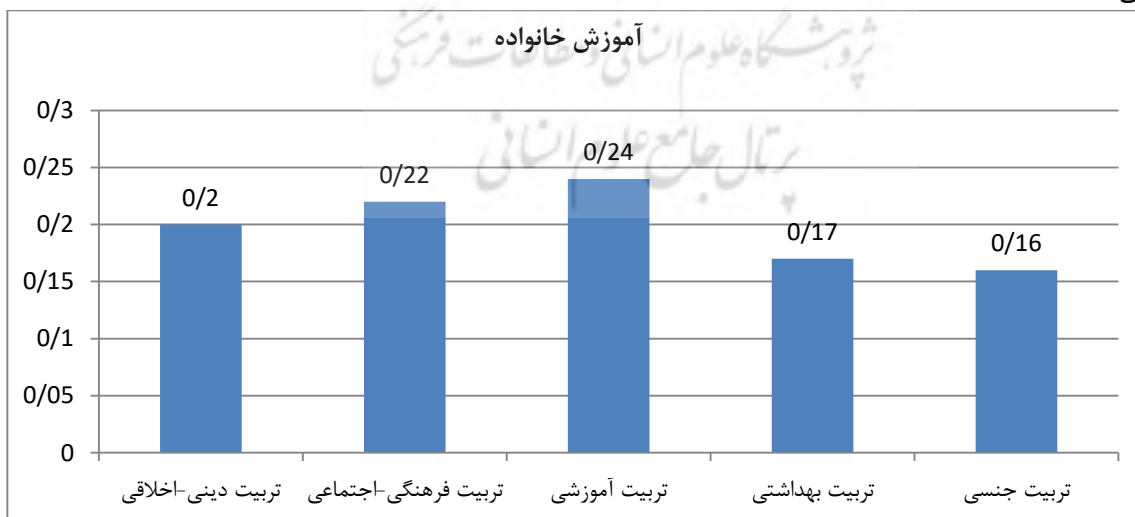
۰	۰	۱	۱	۰	لارس و اوربال (۲۰۱۶)
۰	۰	۱	۰	۰	کارا و همکاران (۲۰۱۵)
۰	۱	۰	۱	۰	ایرماکووا (۲۰۱۴)
۰	۰	۱	۱	۰	هرتل (۲۰۰۸)
۰	۰	۱	۰	۰	بگی و همکاران (۲۰۰۲)
۰	۰	۱	۰	۰	اندر و همکاران (۲۰۰۳)
۰	۰	۰	۱	۰	هیسالار (۱۹۹۳)
۲	۸	۲۰	۱۷	۱۶	جمع کل

تجزیه و تحلیل بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون نشان می‌دهد، بیشترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه «تربیت آموزشی و تحصیلی» با ضریب ۰/۲۴ و کمترین ضریب اهمیت مربوط به مؤلفه «تربیت جنسی» با ضریب اهمیت ۰/۱۶ می‌باشد (جدول ۲).

جدول ۲. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت داده‌های بهنجار شده

تربیت دینی- اخلاقی	تربیت فرهنگی- اجتماعی	تربیت آموزشی و تحصیلی	تربیت بهداشتی	تربیت جنسی
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۶۷	۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۳۷
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۲۰	۰/۲۲	۰/۲۴	۰/۱۶

تجزیه و تحلیل بدست آمده از طریق روش آنتروپی شانون نتایج زیر را در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت دینی-اخلاقی؛ تربیت فرهنگی-اجتماعی؛ تربیت آموزشی-تحصیلی، تربیت بهداشتی؛ تربیت جنسی نشان می‌دهد:

نمودار ۱. توزیع ضریب اهمیت ابعاد آموزش خانواده در تحقیقات انجام شده

جدول ۳. مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت داده‌های بهنجار شده در مقالات

بُعد تربیت دینی-اخلاقی	نحوه برخورد صحیح با سؤالات	تلقى دین به عنوان برنامه زندگی	انجام فرایض دینی جوانان
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۶۷	۰/۷۱	۰/۷۶
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۳۱	۰/۳۳	۰/۳۵
تربیت فرهنگی-اجتماعی	هدایت اجتماعی و سلامت اجتماعی	هویت ملی	فرایند اجتماعی کردن و اجتماعی شدن
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۲۷	۰/۴۱	۰/۳۲
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۲۴	۰/۳۹	۰/۳۷
تربیت آموزشی-تحصیلی	پیشرفت تحصیلی	مشکلات تحصیلی	ضرورت ارتباط مدرسه و خانه
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۳	۰/۵۲	۰/۴۸
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۲۳	۰/۴	۰/۳۷
تربیت بهداشتی	اصول بهداشت و تربیت بهداشتی	انجام فعالیت‌های ورزشی و جسمی برای سلامت	
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۵۳	۰/۴۸	
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۵۲	۰/۴۷	
تربیت جنسی	آشنایی با رفتارها و موقعیت‌های پرخطر	مهارت‌های قاطع و خویش‌داری	بلوغ و بهداشت جنسی
مقدار بار اطلاعاتی	۰/۶۹	۰	۰/۷۱
ضریب اهمیت (Wi)	۰/۴۹	۰	۰/۴۹

بر اساس جدول (۳)، مقادیر بار اطلاعاتی و ضریب اهمیت بدست آمده از داده‌های بهنجار شده، در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت دینی-اخلاقی، بیشترین مربوط به مؤلفه «انجام فرایض دینی جوانان» با ضریب ۰/۳۵ و کمترین مربوط به مؤلفه «نحوه برخورد صحیح با سؤالات» با ضریب اهمیت ۰/۳۱ می‌باشد. در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت فرهنگی-اجتماعی بیشترین مربوط به مقوله «فرایند اجتماعی کردن و اجتماعی شدن» با ضریب ۰/۳۷ و کمترین مربوط به مقوله «هدایت اجتماعی و سلامت اجتماعی» با ضریب اهمیت ۰/۲۴ می‌باشد. در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت آموزشی-تحصیلی، بیشترین مربوط به مقوله «مشکلات تحصیلی» با ضریب ۰/۴ و کمترین مربوط به مقوله «پیشرفت تحصیلی» با ضریب اهمیت ۰/۲۳ می‌باشد. در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت بهداشتی بیشترین مربوط به مقوله «اصول بهداشت و تربیت بهداشتی» با ضریب ۰/۵۲ و کمترین مربوط به مقوله «انجام فعالیت‌های ورزشی و جسمی برای سلامت» با ضریب اهمیت ۰/۴۷ می‌باشد. در ارتباط با مؤلفه‌های بعد تربیت جنسی، بیشترین مربوط به مقوله «آشنایی با رفتارها و موقعیت‌های پرخطر و بلوغ و بهداشت جنسی» با ضریب ۰/۴۹ و کمترین مربوط به مقوله «مهارت‌های قاطع و خویش‌داری» با ضریب ۰ می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل محتوای تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور در حوزه آموزش خانواده از نظر توجه به مؤلفه‌های تربیت انجام گرفت. با توجه به نتایج، از مجموع ۵۳ فراوانی، به ترتیب، حوزه «تربیت آموزشی و تحصیلی» با ۲۰ فراوانی و ۳۷/۷۳ درصد، حوزه «تربیت فرهنگی-اجتماعی» با ۱۷ فراوانی و ۳۲/۰۷ درصد، حوزه «تربیت دینی-اخلاقی» با ۱۶ فراوانی و ۳۰/۱۸ درصد، حوزه «تربیت بهداشتی» با ۸ فراوانی و ۱۵/۰۹ درصد، و حوزه تربیت جنسی با ۲ فراوانی و ۳/۷۷ درصد، در محتوای برنامه کلاس‌های آموزش خانواده مورد توجه قرار گرفته‌اند. با توجه به نتایج پژوهش‌های خارجی و داخلی می‌توان دریافت والدین بنا به دلایل متعدد یا از ادامه‌ی تحصیل بازمانده‌اند و یا در رشته‌هایی تحصیل کرده‌اند که با فنون و اصول و روش‌های تربیتی به صورت علمی آشنا نیستند. نیز ممکن است با توجه به شرایط زندگی خود، امکان کسب آگاهی و به کارگیری شیوه‌های نوین تربیتی را از طریق مطالعه، مشاوره و ... نداشته باشند؛ لذا با ضرورت آموزش خانواده در جهت افزایش دانش، اطلاعات و آگاهی والدین امری اجتناب‌ناپذیر است. به نظر می‌رسد والدین دانش‌آموزان، با آموزش خانواده به خطاهای تربیتی موجود در زندگی خود پی برده و از آن به بعد، در صورت دانش‌افزایی و تأثیر آن بر نظام باورها، به صورتی آگاهانه، به تربیت گل‌های باغ زندگی خود اقدام می‌کنند.

توجه به ضرورت تربیت دینی و ایجاد عادات دینی در کودکان قبل از رسیدن به سن بلوغ آغاز می‌شود و تأکید بر آن است که قبل از شروع بلوغ، رفتارهای دینی در کودکان را به عادات رفتاری تبدیل کنیم. در این صورت وقتی نوجوان با قدرت اختیار عقلانی‌ای که دارد در موضع انتخاب قرار گرفت، این عادات مثبت در او وجود خواهد داشت. آشنا شدن والدین با نقش خود در زمینه تربیت جنسی فرزندان باعث می‌شود زمینه جهت رشد سالم جنسی کودکان فراهم آید و از انحرافات جنسی کودکان جلوگیری به عمل آید، والدین در این برنامه‌ها راهنمایی‌های لازم را جهت برخورد مناسب با مسائل و مشکلات جنسی کودکان خود فرا می‌گیرند. دو نهاد خانه و مدرسه، نقش اساسی در شکل‌گیری و تکامل شخصیت فرزندان دارند و باید بین بیشتر روش‌ها و منش‌های این دو همسویی و تشابه وجود داشته باشد تا یکی کار دیگری را خنثی نکند. همانطور که گفته شد، انجمن اولیا و مربیان، یک جریان تربیتی است که باید راه‌های توسعه‌ی همکاری خانه و مدرسه را مطالعه کرده و طرح‌های مؤثر و مفیدی ارائه نماید. بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که در حال حاضر زمینه‌ی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس به منظور تحقق اهداف آموزشی و تربیتی ایجاد شده است. از سویی چون مدارس بدون مشارکت جدی اولیای دانش‌آموزان در امورشان، امکان توسعه‌ی مؤثر را ندارند و نمی‌توانند فرایند تعلیم و تربیت را برای دستیابی به اهداف خود به خوبی عملی سازند. بنابراین بررسی و شناسایی راه‌های مشارکت اولیاء در اداره‌ی امور مدارس، امری ضروری است. هم-چنین با کاربردی نمودن مطالب آموزشی در تعلیم و تربیت فرزندان، به یاری آنان می‌شتابد و خلأهای اطلاعاتی را که در محیط خانه و مدرسه در زمینه‌ی مباحث تعلیم و تربیت ایجاد گردیده است، با ارائه‌ی راهکارهای مناسب، پر می‌نماید. آموزش خانواده بایستی ارائه‌دهنده‌ی فرصت‌های متنوعی برای فراگیری آموزه‌ها توسط والدین باشد و لازم است در اکثر برنامه‌های آموزش خانواده به طور مستمر تغییراتی داده شود تا این آموزش‌ها بتوانند برآورنده‌ی نیازهای والد در راستای تعلیم و تربیت فرزندان امروزی باشند. به لحاظ اهمیتی که این کلاس‌ها در تحقق اهداف نظام آموزشی دارند اگر تهدیدها و فرصت‌های این دوره‌ها

شناخته شود و به شیوه صحیح اجرا گردد می‌تواند کارآیی لازم را داشته باشند. آموزش والدین و تقویت مهارت‌ها تربیتی و فرزندپروری خانواده‌ها از طریق فراهم نمودن حمایت‌های لازم و آموزش‌های مرتبط و اثربخش، به منظور ایجاد یک محیط ایده‌آل، اقدامی در راستای رشد و توسعه‌ی توانایی والدین و کودکان می‌باشد. به دلیل اهمیت آموزش خانواده و لزوم برنامه‌ریزی جهت برگزاری این برنامه‌ها پیشنهاد می‌شود که واحدی بنام آموزش خانواده در ادارات آموزش و پرورش دایر شود. توجه و اولویت دادن این نهاد به امر پژوهش با اختصاص دادن بودجه بیشتر، تشویق و هدایت بیشتر پروژه و طرح‌های پژوهشی و پایان‌نامه‌ها با موضوع آموزش خانواده، مدیران اجرایی جلسات و مدرسان مدارس آموزش و پرورش قبل از برگزاری دوره‌ها کلاس آموزش خانواده از والدین دانش‌آموزان پیش‌آزمون در زمینه‌های مختلف مانند میزان آشنایی با حصول تعلیم و تربیت و علوم اجتماعی و روانشناسی به عمل آورند تا بر پایه‌ی این اطلاعات بتوانند محتوای برنامه‌ها و مواد آموزش و نیز استادان متخصص برای هر کلاس را مشخص کنند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- اقدسی، علی نقی، فرید، ابوالفضل، و بایرام زاده، حمیرا. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی آموزش خانواده در آموزش و پرورش شهرستان ماکو از دیدگاه اولیاء دانش‌آموزان در سال ۱۳۹۰. زن و مطالعات خانواده، ۴(۱۴): ۴۳-۶۳
- احمدی، مهدی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کتاب‌های آموزش خانواده برای نوجوانان انجمن اولیا و مربیان بر اساس شاخص‌های مهارت‌های زندگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی
- اعتصام نیا، علی. (۱۳۹۱). بررسی میزان تحقق اهداف آموزش خانواده از دیدگاه مدیران مدارس ابتدایی شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- اعضای هیات علمی جهاد دانشگاهی. (۱۳۹۰). نظام جامع ارتقای آموزش خانواده (راهنمای مدرس): پیش‌دبستان و دبستان (جلد ۲). تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان
- آزاد مرزآبادی، اسفندیار، و زارعی، احمد. (۱۳۹۷). نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده (FTPs) برای اولیاء نظامی دانش‌آموزان: مطالعه موردی مدارس متوسطه یک شهرک نظامی در شهر تهران. مجله طب نظامی ۲۰ (۵): ۵۷۳-۵۶۳
- به پژوه، علی. (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی خانواده و پیشگیری از تعارضات خانوادگی. انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- به پژوه، علی. (۱۳۹۱). خانواده‌ها و کودکان با نیازهای ویژه. تهران: انتشارات آوای نور.
- ترابی، تقی (۱۳۹۴). تأثیر برنامه آموزش خانواده بر خودکارآمدی والدین و نگرش نسبت به فرزندپروری دانش‌آموزان دبیرستانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هرمزگان، دانشکده علوم انسانی.
- حسینی حیدری، میراسدالله، باقری، نسرین، تابع جماعت، محمدرضا. (۱۳۸۵). نگرش والدین درباره کلاس‌های آموزش خانواده، نوآوری مدیریت آموزشی، ۴(۱۸): ۷۴-۵۵

حکیم زاده، رضوان، میرزابیگی، محمدعلی، رسولی‌سقای، مقصود. (۱۳۹۳). نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده برای اولیاء دانش‌آموزان ناحیه یک تبریز. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی، ۷(۲۶): ۲۴-۷. فرهادی، یحیی (۱۳۸۲). بررسی موانع و مشکلات طبقات خانواده و راههای توسعه و بهبود آن در استان لرستان. تهران، پژوهشکده آموزش و پرورش.

مظاهری حسن. (۱۳۹۳). بررسی نیازهای آموزشی والدین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه در کلاسهای آموزش خانواده. فصلنامه علمی- پژوهشی خانواده و پژوهش، ۳(۱۱): ۴۷-۵۸. موسی زاده، تقی. (۱۳۸۰). ارزیابی اثربخشی کلاس‌های آموزش خانواده. پایان نامه کارشناسی ارشد، آموزش و پرورش اردبیل.

نورالدینی، محمد. (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر وضعیت شرکت والدین برای شرکت در کلاس‌های آموزش خانواده در شهر زرنند کرمان. نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی

بختیاری، علی، و پیرزاد، عباس. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی کلاس‌های آموزش خانواده از دیدگاه والدین. فصلنامه خانواده، ۱ و ۲، ۱۵۶-۱۲۱.

References

- Abedkish, S. (2009). Examining the content of the religious education curriculum in the family education course in high school and comparing it with the opinions of a group of experts (educational sciences, psychology, Islamic sciences) and teachers of the family education course. Master Thesis in History and Philosophy of Education, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University (Persian)
- Academic Jihad faculty members. (2010). Comprehensive Family Education Promotion System "Teacher's Guide", Volume One, Tehran: Parents and Teachers Association Publications (Persian)
- Ahmadi, M. (2016). Content analysis of family education books for adolescents of the Parents and Teachers Association, based on life skills indicators. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University (Persian)
- Alamian, Z. (2013). Evaluation of the effectiveness of family education programs based on the SIP model in secondary schools in the eighth district of Tehran. Master Thesis, Tehran: Rood Ehen Branch of Azad University. School of Psychology and Counseling (Persian)
- Aqdasi, A. N. Farid, A. Bayramzadeh, H. (2011). Pathology of Family Education in Make County Education from the Perspective of Parents of Students in 2011, Journal of Women and Family Studies, 4 (14), 64-43 (Persian)
- Asadi, Sh. (2001). Investigating the effect of family education on changing the behavior of parents towards their children in middle and high school in Shah-e Reza, Journal of Education, 68 (Persian)
- Azadmarzabadi, E. Zarei, A. (2018). Educational Needs Assessment of Family Education Programs for Military Parents of Students: A Case Study of Secondary Schools in a Military Town in Tehran, Journal of Military Medicine, 20 (5), 573-563 (Persian)
- Bakhtiari, A. Pirzad, A. (2011). Study of the effectiveness of family education classes from the perspective of parents. Family Quarterly, 1 and 2, 156-121 (Persian)
- Barzegar, S. (2016). The effect of family education classes on reducing behavioral disorders. Master Thesis, Faculty of Humanities, Department of Psychology, Islamic Azad University, Shroud Branch (Persian)

- Behpajooch, A. (2012). Family pathology and prevention of family conflicts. Publications of the Association of Parents and Educators (Persian)
- Beh Pajooch, A. (2012). Families and children with special needs. Tehran: Avaya Noor Publications (Persian)
- Christenson, S. L., & Conoley, J. (2010). Evidence-based parent and family interventions in school psychology: Overview and procedures. *School Psychology Quarterly*, 20(4): 345.
- Droudy, A. (2004). Pathology of families in Mashhad and comparison of family educational methods. Master Thesis, Tehran: Family Research Institute of the Ministry of Education.
- Etesam Nia, A. (2012). Evaluation of the achievement of family education goals from the perspective of primary school principals in Tehran, Master Thesis, University of Tehran (Persian)
- Falah, A. Heshmati, A. (2004). Educational needs of parents and students in Yazd city. Publications: Parents and Educators Association (Persian)
- Farhadi, Y. (2003). Investigating the obstacles and problems of family classes and ways of its development and improvement in Lorestan province. Tehran, Education Research Institute (Persian)
- Fathabadi, J. Amouei, R. (2002). A study of the performance of family education classes from the perspective of parents and school principals in the cities of Tehran province. Research Council of Tehran Education Organization (Persian)
- Hakimzadeh, R. Mirzabeigi, M.A. Rasooli. Saghaei M. (2014). Training Needs Assessment Family education programs for parents of students in District One of Tabriz. *Journal of Education and Evaluation*, 7 (26): 24-7 (Persian)
- Hosseini, H. Mirasdoloh Bagheri, N. Mohammad, R. (2006). Parents' Attitudes Towards Family Classes, *Quarterly Journal of New Thoughts in Educational Sciences*, Islamic Azad University, Rood Ehen Branch, 1 (4), 72-55 (Persian)
- Iermakova, T.S. (2014). Education of children in Polish family in a context of forming health culture. *Kharkov National Pedagogical University* 18(11).
- Jan-Eric, G. Kajsa, H. (2018). Changes in the Impact of Family Education on Student Educational Achievement in Sweden 1988–2014. 26(5): 719-736.
- Jensen LA, Arent JJ. (2012). Going global: new pathways for adolescents and emerging adults in a changing world. *J Soc Issues*. 2012; 68(3): 473-492.
- Kara A. Hirano, M. Dawn, A. (2015). A Conceptual Model for Parent Involvement in Secondary Special Education. *Journal of Disability Policy Studies*.
- Karimi, A. R. (1997). The effect of family education classes on the level of parents' educational awareness in Tehran. Research project of Tehran Education Research Council (Persian)
- Lars, B. Oriol, R. (2016). Participation and family education in school: Successful educational actions. 46 (2): 177191.
- Louis M. Smith and Wilma wells (1997), *Urban parent education: Dilemmas and resolutions (qualitative studies on schools and schooling)*.
- Meszaros, P. S., Gloria, B., Bonnie, G., & Melissa, C. (2012). Parent education .website Development, center for information Technology impacts on children.
- Masters of Family Education Project. (2003). Family and children, Tehran: Parents and Teachers Association Publications.
- Mazaheri, H. (2015). Assessing the education needs of parents of secondary school students in family education classes, *Family and Research Quarterly*, (24) (Persian)

- Musazadeh, T. (2001). Evaluating the effectiveness of family education classes. Master Thesis, Ardabil Education (Persian)
- Noor al-Dini, M. (2011). Investigating the Factors Affecting the Status of Parents' Company for Attending Family Education Classes in Zarand, Kerman. Master Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Beheshti University (Persian)
- Ozma F. (2010), The efficiency of school- parent associations (SPA) at schools. Firat University. Faculty of education turkey. Ziya Tavit Yusuf (2010), A sample parent training programme: group training. a Department of Special Education, Gazi university. Ankara, 06500, turkey, WCLTA
- Sadeghi Nabavi, E. (2016). Investigating the educational needs of parents of elementary school students in the field of children's educational issues for family education. Scientific Journals Management System, Allameh Tabatabai University, Journal of Preschool and Primary Studies, 1 (4), 108-83 (Persian)
- Sahraei, M. (2015). Identify parents' expectations of family education courses. Master Thesis, Al-Zahra University, Faculty of Educational Sciences and Psychology (Persian)
- Shariatmadar, A. (2009). Family Guidance and Education Strategies: A Proposed Structure for Family Education. Comprehensive Humanities Portal, Journal of School Counselor Growth, 16.
- Torabi, T. (2015). The effect of family education program on parental self-efficacy and attitudes toward parenting in high school students. Master Thesis, Hormozgan University, Faculty of Humanities (Persian)
- Thabeti, H. (1996). Investigating the attitudes of students' parents about the effective factors in attracting them to family education classes in Yazd. Master Thesis, Tehran: Shahid Beheshti University (Persian)

Content analysis of studies conducted in Iran and abroad on family training sessions concerning educational components

Mahdiyeh. Shahsavari¹, Mahmood. Sabahizadeh^{2*}, Kolsom. Nami³ & Nadergholi. Ghourchian⁴

Abstract

Aim: The purpose of this study was to analyze the content of research conducted in the country and abroad in the field of family education in terms of attention to the components of education. **Method:** The research method is descriptive-analytical. In order to fulfill the purpose of the research, among the 36 researches conducted, 32 researches about the content of the family education program were analyzed. The tool of data collection is to observe documents and prepare a preliminary list, and to extract and collect the required information, it was from "flashing". Data analysis method was Shannon entropy. **Results:** The results showed that the highest importance coefficient was related to the "Educational and Academic Education" component with a coefficient of 0.35 and the lowest importance coefficient was related to the "Sexual Education" component with an importance coefficient of 0.19. The values of information load and importance coefficient obtained from the normalized data, in relation to the components of religious-moral education dimension, the highest importance coefficient (0.35) is related to the component of "doing the religious duties of the youth"; In relation to the components of socio-cultural education, the highest importance coefficient (0.37) is related to the category of "socialization and socialization process"; In relation to the components of educational training, the highest coefficient of importance (0.4) is related to the category of "academic problems"; In relation to the components of health education, the highest importance coefficient (0.52) is related to the category of "hygiene principles and health education"; In relation to the components of sexual education, the highest importance coefficient (0.49) is related to the category "familiarity with high-risk situations and puberty and sexual hygiene". **Conclusion:** Paying attention to the necessity of family education in order to increase the knowledge, information and awareness of parents is inevitable. Therefore, it seems that the parents of the students realized the educational errors in their lives by educating the family and from then on, in the case of increasing knowledge and its effect on the belief system, they will consciously train the flowers of the garden. They act in their lives.

Keywords: Family Education, Parents and Teachers Association, Education

1. Ph.D. student, Department of Educational Management, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran

2. *Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Educational Management, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran
Email: mahmoudsabahi@yahoo.com

3. Assistant Professor, Department of Educational Management, Bandar Abbas Branch, Islamic Azad University, Bandar Abbas, Iran

4. Professor, Educational Sciences Department, Research Sciences Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran